

Ništa tu ne pomaže koliko tumačenje i uvjeravanje. Zgodna će i ustrajna pouka postići više nego što mislimo. Za sudjelovanje vjernika u svetoj Misi pruža nam mnogo gradiva Zbornik »Zajednička žrtva« (naručuje se kod uprave našeg lista za samih 600 Din). Na osobit smotan način dužni vjernicima tumačiti saborsku Uredbu o svetom bogoslužju, zasad njezin opći sadržaj i duh, a zatim sve promjene koje nadodu na temelju Uredbe. Bilo bi vrlo žalosno i štetno misliti da ta Uredba neće zanimati naše vjernike i da je neće shvatiti. Iskustvo će pokazati drukčije. Evo samo jedan primjer: preč. Grgić iznio je u zadarskoj katedrali vjernicima u nekoliko govora sadržaj liturgijske Uredbe, pa je među te raspućao preko 200 primjeraka Uredbe. Slično se može svugdje poduzeti.

Sudjelovanje vjernika u liturgiji je ideal koji bi svaki svjesni svećenik sigurno htio postići. Neće nam biti donešen na tanjur, nego ga zaista treba postići. Bog će nam i ljudi za to određeni bez sumnje pomoći, ali samo pomoći. Ne žalimo za gipsom liturgijskog formalizma, što ga Crkva u naše dane skida, nego svi poradimo da kroz sve udove crkvenog tijela prostruji novo proljeće liturgijskog života!

o. MARTIN Dr KIRIGIN OSB

PSALAM 92 (93)

I ovaj je Psalm bez naslova.¹⁾ Analizirajući ga ipak možemo zaključiti da spada među psalme posvećenja šatora ili hrama.

Analiza, naime, dolazi do slijedećeg zaključka: Yahweh je postao kraljem svoga naroda, koji će imati najveću korist

¹⁾ LXX imaju naslov: »Pohvalna pjesma Davidova. Uoči subotnjeg dana, kad se čovjek nastanio na zemlji«. Osim povjesne oznake, kojom se određuje auctor psalma, i osim liturgijske oznake, kojom se određivao način kako se psalam imao pjevati, naslov sadrži i oznaku o njegovoj liturgijskoj uporabi. Kaže, naime, da se psalam pjevao uoči subotnjeg dana, tj. u petak. U naslovu se također iznosi razlog liturgijske uporabe: tog dana je stvoren prvi čovjek i tom je činjenicom sav ljudski rod postao Božjom svojinom. Dosljedno ovoj činjenici Bog se mora smatrati punim pravom kraljem ne samo svog naroda, nego i cijelog čovječanstva. Ovo je jedan jaki razlog da narod proglasi Boga svojim kraljem, ali ipak o njemu se uopće ne govori u psalmu, te stoga moramo zaključiti, da nam liturgijska uporaba ne kaže ništa o samom sadržaju psalma.

upravo od toga, jer će Yahweh unijeti u svoje kraljevstvo čvrstinu, postojanost i moć, a sam će narod obraniti od svakoga neprijateljskog napadaja.

Mislím da se ovakova koncepcija može odnositi jedino na posvećnje šatora ili hrama i da ona može na jedan svoj posebni pjesnički način objasniti značenje toga važnog događaja. Kako se iz same stvari može razabrati u psalmu ne dolazi u obzir sam obred posvećenja kako se odvijao, već se radi o istini, koja je usko povezana sa samim obredom posvećenja, a koja ima za cilj da dokaže kako će Bog urezati pečat božanstva u svoje vremenito i zemaljsko kraljevstvo.

St. 1a—2.

1a Yahweh je postao kraljem, poprimio je kraljevsku krasotu, prihvatio je bojevnu silu i opasao se (mačem).

1b Ta zemlju neće nitko pokolebati, jer ju je On pričvrstio,

2. tako je i Tvoje prijestolje nepokolebljivo: otkad čovjek ne pamti, od vijeka si Ti!

1a. »Yahweh je postao kraljem«. Obredom posvećenja šatora ili hrama Yahweh je prema shvaćanju ondašnjih ljudi postao kraljem svoga naroda.

»Poprimio je kraljevsku krasotu«. Yahweh je poprimio i vanjski izgled kralja, tj. kraljevsku krunu, žezlo, grimizni plašt odijelo, kao i vanjski sjaj kraljevskog dvora. Dakako Psalmista govori u prenesenom smislu i cilja na svečano štovanje, koje će se odsada iskazivati Yahweh-u kao pravome Bogu.

U ovom su smislu LXX preveli s *euprepeia* (decore indutus est), poprimio je vanjsku krasotu.

Yahweh je sam po sebi kralj vječnosti, i zato ne samo da će On primiti kraljevsku čast od ljudi, nego će također i svoju kraljevsku vlast ispoljiti preko zemaljskog kraljevstva, i tom će On kraljevstvu priopćiti svoj božanski sjaj i svoje božansko veličanstvo. Postavljen za kralja ljudskog kraljevstva Bog će ga pretvoriti u Božansko Kraljevstvo, i On će time uspostaviti najslavnije kraljevstvo na svijetu. U ovom je smislu sv. Jeronim ispravno preveo hebr. riječ *geut* s *gloria*, zaodjenuo se slavom.

»Prihvatio je bojevnu silu i opasao se (mačem)«. Postavši kraljem svoga naroda Yahweh je također preuzeo na se zadatak da ga brani.

»Ta zemlju neće nitko pokolebati,²⁾ jer ju je On pričvrstio,³⁾ tako je i Tvoje prijestolje nepokolebljivo: otkad čovjek ne pamti,⁴⁾ od vijeka si Ti!« Još jedna prednost za Izraelce: Bog će udijeliti njihovu kraljevstvu postojanost i nerazrušivost. Prijestolje, koje je Bog uspostavio kad je postao kraljem, mora biti vječno kao što je i sam Bog vječan. S Njim se ne mogu usporediti krivi bogovi, koji nisu od vijeka niti mogu uspostaviti vječno kraljevstvo. Zato su se razna kraljevstva naroda izmjenjivala i redom nestajala, a tako će biti i u buduće. Samo će kraljevstvo Božje trajati beskonačno.⁵⁾

U prvom dijelu Psalmista ističe prednosti, koje će Izraelski narod imati zato što je izabrao Yahweh-a za svoga kralja: On će uspostaviti sjajno, silno, nepobjedivo i vječno kraljevstvo.

²⁾ U izvorniku imamo **bal timot**. LXX prevode **ou salethesetai**, a sv. Jeronim **non commovebitur**. I naši prevode: »neće se pomjeriti, ili neće se pomaknuti«. Ja sam preveo s aktivom »nitko je neće pokolebati«, jer držim da je Psalmista svojim izrazom upravo htio kazati, da će zemlja ostati čvrsta i nepomična na svome mjestu, budući da se neće naći nitko tko bi mogao srušiti ono, što je Bog uspostavio. A da je ovo pravi smisao možemo zaključiti i iz paralelne, usporedbene ideje, da će isto tako i kraljevstvo, koje je Bog uspostavio, trajati u vijeke, jer se neće naći nitko, tko bi ga mogao oboriti.

³⁾ »Jer ju je On pričvrstio«. U M. T. imamo riječ **tikon**. LXX imaju **estereosen, firmavit**, a sv. Jeronim **appendit**. Zaključuje se stoga da je u izvorniku moralo biti **tikken**, tj. bez wau, a značilo bi da je Bog objesio zemlju, ili, kako prevode LXX, da ju je učvrstio objesivši je u prostoru.

⁴⁾ »Otkad čovjek ne pamti«. U izvorniku stoji **meaz**, grčki **apote**, latinski **ex tunc**, što bi značilo od tada. Ali se ovo od tada ne odnosi na vrijeme, kad je Bog stvorio svijet, nego označuje neko potpuno neodređeno vrijeme, koje se ne može pobliže označiti.

⁵⁾ Da se stvar bolje shvati valja imati pred očima koncepciju, koji su imali stari istočnjački narodi o ulozi božanstva u samoj nacionalnoj svijesti i državnom ustrojstvu. Sama politička zajednica se smatrala kao nešto sraslo s božanstvom, njezino blagostanje i njezin ugled kao i pobjede bile su odraz moći samoga božanstva, a ukoliko je bila pobijedena i ponižena smatralo se kao poraz istoga božanstva. U tom smislu je Asirski kralj Senaherib govorio: »Zar ne mogu učiniti s Jeruzalemom i njegovim bogovima ono što sam učinio sa Samarijom i njezinim kumirima?« (Is. 10, 11). — Da se uništi neki narod valjalo je naprije pobijediti njegovo božanstvo i uništiti njegovu moć. Ako se sada nepobjedivi Bog stavio na stranu Izraelaca, njih neće moći nitko nikada pokoriti, a njihovo će kraljevstvo trajati u vijeke.

3. »Podigoše vode, Yahweh, podigoše vode šum svoj, podigoše vode buku svojih vrtložnih dubina«;

4. Velebno odzvanja glas morskih valova s nepreglednih voda: Veličanstven je Yahweh iznad svakog pomišljanja!

3. »Podigoše vode buku svojih vrtložnih dubina«. Redovito se prevodi: »Podigoše rijeke šum svoj, podigoše rijeke valove svoje.« Bilo hebr. riječ *neharot*, bilo grčka *potamoi*, bilo latinska *flumina* u pluralu označuje na prvom mjestu vode. Psalmista govori o moru, o valovima, o dubinama, što sve nema nikakve vez s rijekama. — U izvorniku nadalje imamo riječ *dokyam*, a dolazi od korijena *daka(h)*, što znači smrviti. LXX su upotrebili riječ *epitripseis* od korijena *epitribo* što jednako znači satrti. U Vulgati za ovu riječ nalazimo *fluctus*, valovi, ali i talasanje ili gibanje vode. Jasno je da Psalmista govori o silnim masama voda, koje se razbijaju o zapreke, obale i mrve se u sitne kapljice i u bijelu pjenu. Stoga je sv. Jeronim sasvim točno preveo riječ *dokyam* s *gurgites*, vrtložnim dubinama, koje su se uzbibale (*elevaverunt flumina gurgites suos*) da bi prouzrokovale što veće valove i proizvele što veći šum.

4. »Velebno odzvanja glas morskih valova s nepreglednih voda«. Sv. Jeronim prevodi doslovno izvorni tekst: »A vocibus aquarum multarum grandes fluctus maris«. Latinski prijedlog *a* prevodi hebr. *min*, koji ovdje nema značenja usporedbe, već navodi uzrok: zašto su velebni morski valovi? Jer su se uzbibale silne vodene mase, koje prouzrokuju nepamćene valove i nepisivu buku. Ja sam preveo malo slobodnije da izrazim što je moguće cjelovitije misao Psalmiste.

»Veličanstven je Yahweh iznad svakog pomišljanja!« Najjači glas prirode,⁶⁾ u svojem najsnažnijem obliku proglašuje, da je Yahweh u svom divnom kraljevstvu tako veličanstven, da se nešto veličanstvenije ne može zamisliti. — Redovito se ove riječi prevode na ovaj način: »Divan je, ili divniji je Yahweh u visini!« Ali hebr. semitski izraz, kojim se nekoga naziva divnim u visini, ili se drugim riječima kuje u zvijezde, ima i značenje krajnjeg superlativa: upravo kao što isto značenje

⁶⁾ Istu usporedbu upotrebljava i sv. Ivan u svome Otkrivenju 14, 2 da označi što veću jačinu glasa.

imaju i izrazi: *Slava tvoja dosiže do oblaka, ili tvoja veličina i tvoja moć se nalazi u oblacima.*⁷⁾

U drugom dijelu (3—4) Psalmista divnom pjesničkom zamisli predstavlja sebi morske vode gdje velebnim prirodnim

7) Današnji egzegete tumače na razne načine ovaj stih. Nekoji ispravljaju M. T., ma da su za nj svi stari prevodi, i misle da je izvorni tekst morao nekada glasiti: *adirim mimmišbere(y) yam*, snažniji od samih morskih valova, i nastoje dati izvorniku ovaj smisao: Yahweh je snažniji od samih morskih valova, ima jači glas od bilo kojih valova, pa i onih velikog broja rijeka. Kad bi se ovom shvaćanju dao smisao da je glas Božji jači od glasa sveukupne prirode, onda bi se moglo braniti u skladu sa sadržajem cjelokupnog psalma, jer bi se tim veličala moć Božja u ratovima, radilo bi se naime o jakosti Yahweh-ovih bojnih poklika.

Nekoji bez ikakve preinake u tekstu prevode: Jači su morski valovi od šuma mnogih voda, ali je jači svojim glasom Yahweh na nebu (u grmljavini?). Smisao je isti kao i u netom sada spomenutom shvaćanju.

Nekoji također bez ikakve preinake u tekstu prevode: Divniji je Bog u visini od šuma mnogih voda, strašnih kao uskipjelo more. — I na ovaj način shvaćen stih ima svoj smisao, jer se tvrdi da je Bog divniji od svega divnog u prirodi.

Za prva dva shvaćanja moramo reći da prevod hebr. riječi **adir** s jak ili snažan nije potpuno stalan, jer ona označuje više veličanstvenost nego li jakost. Zato je LXX prevode s **thaumastos**, a sv. Jeronim s **grandis**. A onda Psalmista je već u prvom i drugom stihu govorio o Yahweh-ovoj ratnoj sili.

Valjda bolje odgovara smislu treće mišljenje, koje proglašuje Boga divnim zato što je stvorio divan svijet, ukoliko se misli s time uzveličati divota samog kraljevstva Božjega: Kralj, koji upravlja sveukupnim stvorenim svijetom, ne može zaostati u veličanstvu i moći za nijednim kraljem svijeta.

Logična povezanost ovog trećeg mišljenja mogla bi se shvatiti i vječnost Božju, budući da Bog nije mogao stvoriti svijet ukoliko nije postojao prije samoga svijeta. A onda ako zemlja, koju je Bog stvorio, može trajati uvijek, pogotovo će moći trajati Bog sa svojom moći. Na isti način divote stvorene prirode govore o neizmjenjivoj divnome Bogu. Sve ovo kaže da Bog može biti moćan, neuništiv i veličanstven Kralj.

No budući da je Psalmista već u prvom i drugom stihu istaknuo da će Yahweh svojemu, odnosno Izraelskom, kraljevstvu priopćiti sjaj, moć, ratnu silu, postojanost i neuništivost, budući također da morske vode sa svojim silnim šumom nisu najpodesnije da izraze veličinu veličanstva Božjega, to smo se i opredijelili za gornji smisao kao najnaravniji, izvornim izrazima najbliži i pjesničkom stilu najshodniji. Čemu bi morske vode podizale svoj šum, ili svoj glas? Zar nije najnaravnije shvatiti, da su one to učinile u pohvalu Bogu? Sličnu pjesničku zamisao nalazimo i u ps. 95 (96), 11—13, ps. 97 (98), 7—9.

glasom kliču: »Yahweh je veličanstven kralj, jer je uspostavio divno kraljevstvo i preko njega se pokazuje divnim ljudima!«

St. 5.

5. *Tvoja zadana jamstva poprimila su mnogo veću vjerodostojnost; dom Tvoj će se, naime, resiti svetošću (ili: vjernošću i moću) dok bude trajao.*

5. »Tvoja zadana jamstva poprimila su mnogo veću vjerodostojnost«. Zadana jamstva, *testimonia*, odnose se na obećanja koja je Bog zadao svome narodu na gori Sinaju. Tom se prigodom Bog obvezao da će obraniti svoj narod od svakog neprijatelja i da će mu omogućiti miran i pristojan život u obećanoj zemlji, ako bude vršio njegove zapovijedi. Sada, kad je Yahweh primio vlast u Izraelu, obvezao se ponovno, i to na svečaniji način, da će svoja jamstva staviti u djelo.

»Dom Tvoj će se, naime, resiti, svetošću (ili: vjernošću i moći) dok bude trajao«. Svetost u ovom stihu ne označuje štovanje, koje će se Bogu iskazivati u hramu ili u šatoru, nego pomoć, koju će Bog ukazati narodu, kad ga bude za nj molio. Time će se On pokazati vjernim, zadanim obećanjima, a po tom i pravednim; ali će se ujedno pokazati i svemogućim u očima poganskih naroda i posvetit će se pred njima. Posvećeno mjesto štovanja Boga, dakle, neprestano jamči da će Bog ispuniti svoja obećanja. »Dok bude trajao«. Sv. Jeronim prevodi doslovno izvorni tekst: »In longitudine dierum«, za trajanje dana. Čijih? Bez sumnje samoga hrama! Dani u hebr. jeziku označuju život, ili trajanje za mrtve stvari. Zato sam prema smislu preveo: »Dok bude trajao«.

Teško je reći da li se ovaj zadnji stih ima smatrati kao dio hvalospjeva šuma morskih voda ili kao zaključak psalma.

U svakom slučaju u njemu se ističe velika prednost Izraelaca zato, što su Yahweh-a proglasili svojim kraljem: On se za uzvrat obvezao ponovno i na još svečaniji način da će pružiti izdašnu pomoć narodu u vrijeme bilo koje nevolje i potrebe.

Ne može se ustvrditi sa stalnošću da li je psalam sastavljen prigodom posvećenja šatora ili prigodom posvećenja hrama; ali je stalno da je sastavljen prigodom nekog posvećenja. Svaka izražena pojedina misao u njemu traži nužnu povezanost sa svečanošću posvećenja.

Sve što je rečeno o sjaju, moći, postojanosti i nerazrušivosti Božjega zemaljskog kraljevstva obistinilo se potpuno samo

u duhovnom Božjem kraljevstvu na zemlji, koje je Spasitelj uspostavio svojim dolaskom. U ovom smislu moramo reći da psalam ima tipično mesijansko značenje.

Paralelizam je sinoniman, ali valja dobro paziti na značenje pojedinih izraza da se može dobro raspoznati.

o. IVAN STAMBUK, OFM

KAJ JE POTREBNO ZA LEPO SKUPNO MOLITEV?

Pri skupnih pobožnostih in pri vsaki službi božji, kolikor se opravlja v narodnem jeziku, imamo skupno molitev. Skupna ali zborna molitev je molitev dveh zborov, ki si odgovarjata, ali molivca, ki moli naprej in zbora, ki mu odgovarja. Taka molitev, je žal, po naših cerkvah večkrat zelo slaba. Na moški strani izzveneva v nerazločnem godrnjanju, na ženski pa se sprevrže v drdranje. Zlasti neprijetno je poslušati vpadanje v besedo, ko ena stran ne more počakati, da bi druga izrekla zadnjo besedo ali zlog. Odbijajoče je tudi kričavo prevladovanje posameznih glasov, čeprav je nujno, da sposobnejši molivci vodijo skupno molitev. Skupna molitev je lepa samo tam, kjer se ves zbor staplja v en glas.

Verniki navadno molijo tako, kakor slišijo svojega dušnega pastirja. Ta pa ne more dati česar sam nima. Če hočemo izboljšati skupno molitev, moramo najprej mi paziti na svojo glasno molitev pred verniki. Zato ne bo odveč vedeti, katere prvine so potrebne za dobro molitev.

Skupna molitev zavzema po glasovnem izrazu mesto med vsakdanjo govorico in petjem. Oglejmo si glasovne posebnosti obeh, da jih bomo laže spojili v skupno molitev.

I

V vsakdanji govorici najdemo štiri glasovne posebnosti, ki ji dajejo zvočnost in ušesom prijetno razgibanost. Prva značilnost je *besedni poudarek*. V vsaki dvo- ali večzložni besedi en zlog poudarimo; izgovorimo ga močneje kot druge in ga nekoliko zategnemo. Brez besednega poudarka bi bilo govorjenje dolgočasno, enolično. Poleg besednega poznamo še *stavčni poudarek*. Poslušalca opozorimo na določeno okoliščino tako, da še bolj poudarimo ustrezno besedo v stavku. Na primer: »Danes sem srečal prijatelja«. Vsaki besedi v tem stavku lahko damo